

Шенітько Михайло Валерійович,
професор кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, провідний
науковий співробітник НДІ вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, доктор
юридичних наук, професор

ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Розвиток штучного інтелекту в Україні та світі дозволяє визначити його зростаюче значення для кваліфікації та розслідуванні кримінальних правопорушень. Правова база штучного інтелекту в Україні знаходиться тільки на початкових етапах регулювання. Кабінет Міністрів України від 2 грудня 2020 р. схвалив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. У цій концепції було визначено штучний інтелект як *«організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань»*.

Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні не вказує на шляхи регулювання сфер, в яких може бути застосований штучний інтелект, а формулює завдання, які можуть бути вирішені за допомогою штучного інтелекту в сферах освіти і професійного навчання, науки, економіки, кібербезпеки, інформаційної безпеки, оборони, публічного управління, правового регулювання та етики, а також правосуддя. Цікаво, що в даній концепції не підіймалися питання обмежень та заборон на використання штучного інтелекту в Україні, а також принципів відповідальності за його застосування та наслідки, які системи штучного інтелекту можуть спричинити.

У даній Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні в сфері правосуддя слід забезпечити виконання таких завдань: 1) подальший розвиток вже існуючих технологій у сфері правосуддя (Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Електронний суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань тощо); 2) впровадження консультативних програм на основі штучного інтелекту, які відкриють доступ до юридичної консультації широким верствам населення; 3) попередження суспільно небезпечних явищ шляхом аналізу наявних даних за допомогою штучного інтелекту; 4) визначення необхідних заходів ресоціалізації засуджених шляхом проведення аналізу наявних даних за допомогою технологій штучного інтелекту; 5) винесення

судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики.

Європейський підхід у визначенні штучного інтелекту та правового регулювання його застосування вказує на більш уважні та деталізовані підходи. Так, Європейська комісія, враховуючи зростання застосування штучного інтелекту в Європейському Союзі, ще у 2018 р. сформулювала його визначення: *«штучний інтелект відноситься до систем, розроблених людьми, які, отримавши складну мету, діє у фізичному або цифровому світі, сприймаючи своє оточення, інтерпретуючи зібрані структуровані або неструктуровані дані, обґрунтовуючи знання, отримані з цих даних, і вирішуючи, найкращі дії (відповідно до попередньо визначених параметрів) для досягнення поставленої мети. Системи штучного інтелекту також можуть бути розроблені таким чином, щоб навчитися адаптувати свою поведінку, аналізуючи, як їхні попередні дії впливають на середовище...»* [1].

Робота Європейської комісії щодо штучного інтелекту втілюється в Стратегію штучного інтелекту для Європи на 2018 р. (2018 AI Strategy for Europe), білу книгу щодо штучного інтелекту на 2020 р. (White Paper on AI) і нещодавно оновлений скоординований план щодо штучного інтелекту. У квітні 2021 р. Комісія оприлюднила законодавчу пропозицію щодо закону про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act). Пропозиція передбачає класифікацію систем штучного інтелекту на основі ризиків. Системи штучного інтелекту для правосуддя та правоохоронних органів вважаються «підвищеними ризиками» і повинні відповідати суворим вимогам (оцінка відповідності, прозорість, людський нагляд). Щодо штучного інтелекту в секторі юстиції Рада виступає за необхідність прийняття рішень людьми та наголошує на необхідності ефективних засобів правового захисту для забезпечення права на справедливий суд, презумпції невинуватості та права на захист [2].

В проєкті нового закону про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act), який на сьогодні обговорюється, Європейський Парламент планує змінити регулювання даної сфери, в тому числі визначити заборонені практики. Так, розділ II (ст. 5) запропонованого проєкту закону чітко забороняє шкідливі практики штучного інтелекту, які вважаються явною загрозою безпеці, засобам існування та правам людей через «неприйнятний ризик», який вони створюють. Відповідно, буде заборонено розміщувати на ринку, вводити в послуги або використовувати в ЄС: 1) усі системи, які використовують шкідливі маніпулятивні «підсвідомі» техніки; 2) усі системи, які використовують певні вразливі групи (фізичні або психічні вади); 3) усі системи, що використовуються органами державної влади або від їх імені для цілей соціального оцінювання; 4) системи віддаленої

біометричної ідентифікації в реальному часі в загальнодоступних місцях для цілей правоохоронних органів, за винятком обмеженої кількості випадків» [3].

Таким чином, аналіз сформованих в Україні та ЄС завдань демонструє відсутність єдиного погляду в Україні та ЄС на регулювання штучного інтелекту. В ситуації коли в ЄС наголошує на особистому прийнятті рішень в сфері правосуддя, в Україні проголошується постановлення судових рішень у справах «незначної складності». Так само, розвиток існуючих технологій в сфері правосуддя в Україні ймовірно включає окремі елементи штучного інтелекту, однак за своєю суттю такими не можуть вважатися. Проблеми використання штучного інтелекту під час збирання даних та аналізу ознак людини оперативними органами, органами кримінальної юстиції, судово-експертними інституціями взагалі ігнорується. Тому перспективною та необхідною видається гармонізація законодавства України та Європейського Союзу з метою наближення європейських стандартів, забезпечення прав особи, унеможливлення їх порушення та дискримінації за будь-якою ознакою, зменшення ризиків та негативних наслідків застосування штучного інтелекту в Україні.

Список використаних джерел

1. High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines. European Commission. Brussels, 2018. P. 7.
2. Voronova S. Artificial intelligence in criminal law. European Parliament. Plenary – October I 2021. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698039/EPRS_ATA\(2021\)698039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698039/EPRS_ATA(2021)698039_EN.pdf).
3. Artificial Intelligence act. European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI\(2021\)698792_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698792/EPRS_BRI(2021)698792_EN.pdf).

Чорноус Юлія Миколаївна,
професор кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ СПРАВ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Здійснення ефективного розслідування воєнних злочинів (які відносяться до групи міжнародних) та їх судового розгляду особливим суб'єктом реалізації міжнародного правосуддя – Міжнародним кримінальним судом – вимагає внесення змін і доповнень до національного законодавства, обумовлює підвищені вимоги до